

## ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

### THE PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN STANDARDS TO THE NATIONAL JUDICIAL SYSTEM

**Миколенко В.А.**,  
кандидат юридичних наук,  
проректор Східноєвропейського університету  
економіки та менеджменту

Стаття присвячена дослідженню конституційно-правових особливостей впровадження європейських стандартів діяльності правоохоронних органів як важливої складової частини загального реформування правоохоронної системи України. Проаналізовано функції та повноваження правоохоронних органів відповідно до європейських правових стандартів. На підставі проведеного аналізу систематизовано форми, методи та практичні аспекти організації та діяльності правоохоронних органів у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції. Наголошується, що побудова європейської моделі правоохоронної системи є важливим напрямом діяльності держави та актуальним аспектом модернізації правоохоронної діяльності у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції та імплементації до українського законодавства європейських правових стандартів інституціонального та інструментального юридичного змісту.

**Ключові слова:** прокуратура, правоохоронна система, правоохоронна діяльність, європейські стандарти, конституційна модернізація.

Статья посвящена исследованию конституционно-правовых особенностей внедрения европейских стандартов деятельности правоохранительных органов как важной составляющей общего реформирования правоохранительной системы Украины. Проанализированы функции и полномочия правоохранительных органов в соответствии с европейскими правовыми стандартами. На основании проведенного анализа систематизованы формы, методы и практические аспекты организации и деятельности правоохранительных органов в современных условиях европейской межгосударственной интеграции. Отмечается, что построение европейской модели правоохранительной системы является важным направлением деятельности государства и актуальным аспектом модернизации правоохранительной деятельности в современных условиях европейской межгосударственной интеграции и имплементации в украинское законодательство европейских правовых стандартов институционального и инструментального юридического содержания.

**Ключевые слова:** прокуратура, правоохранительная система, правоохранительная деятельность, европейские стандарты, конституционная модернизация.

The article investigates the constitutional and legal features of the introduction of European standards of law enforcement as an important component of the overall reform of the judicial system of Ukraine. Analyzed the functions and powers of law enforcement agencies in accordance with European legal standards. Based on the analysis systematized forms, methods and practical aspects of the organization and activity of law enforcement bodies in modern conditions of European interstate integration. It is noted that the construction of the European model of law enforcement is an important area of state activity and relevant aspect of the modernization of law enforcement activity in modern conditions of European integration and implementation of interstate in the Ukrainian legislation with European legal standards of institutional and instrumental legal content.

**Key words:** prosecutors, law enforcement system, law enforcement, European standards, constitutional modernization.

**Постановка проблеми.** Реформа правоохоронної системи є одним із найважливіших та визначальних напрямів сучасного конституційно-правового розвитку, оскільки спрямована на підвищення ефективності реалізації правоохоронної функції як іманентної характеристики демократичної, правової, соціальної держави за умови концептуального спрямування реалізації цієї функції на захист прав та свобод людини і громадянина як найвищої соціальної та конституційної цінності у контексті всебічного втілення у регулюванні суспільних відносин європейської правової традиції.

Таким чином, завданням держави є створення ефективної судової системи, в якій дотримуються прав й основоположних свобод людини, і забезпечення її функціонування. У свою чергу, на наше глибоке пере-

конання, ключову роль у забезпеченні незалежного і неупередженого функціонування судової системи в умовах функціонування європейської моделі правоохоронної системи держави відіграють саме судді та прокурори, що і визначає важливість науково-практичного завдання, яке вирішується у дослідженні.

**Стан опрацювання.** Зазначена проблематика досить ретельно розглядається у вітчизняній конституційно-правовій та міжнародно-правовій літературі. Зокрема, можна відзначити праці М.О. Баймуратова, Ю.О. Волошина, Л.Р. Грицаєнка, Ю.М. Грошевого, Л.М. Давиденка, В.В. Долежана, В.С. Зеленецького, П.М. Каркача, О.Р. Михайленка, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала, Ю.С. Шемшученка.

Водночас ще не вироблено концептуальні підходи до модернізації правоохоронної системи України

на тлі інтенсифікації впровадження європейських правових стандартів, теоретичної моделі державної політики та її реалізації щодо удосконалення правового статусу прокуратури як структурного елементу правоохоронної системи держави, концептуального механізму реалізації реформи організації та діяльності органів прокуратури в Україні. Зокрема, ретельної розробки потребують форми та методи діяльності прокуратури у комплексному забезпеченні прав та свобод людини і громадянина як найважливішої соціальної цінності у сучасному європейському правовому просторі.

**Мета статті** – дослідити актуальні проблеми імплементації європейських правових стандартів функціонування національної правоохоронної системи України у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції.

**Виклад основного матеріалу.** Україні потрібно розібратися у змінах, які виникають у зовнішніх та внутрішніх параметрах Європейського Союзу, і більш ефективно використати його правову трансформацію у руслі майбутньої інтеграції. При цьому треба використати весь обсяг міжнародної правосуб'єктності ЄС для виконання у рамках Європи інтеграційних дій.

Не менш важливим фактом можна назвати й те, що для України це займає провідне місце: «Оскільки головним напрямом її державної політики, мета якої – входження до європейського правового простору, має стати не тільки апроксимація законодавства, а реформування всієї правової системи за європейськими стандартами...» [1, с. 32].

Таким чином, це стосується узгодження з досягненнями спільноти Європейського Союзу у сфері політики безпеки і спільної зовнішньої політики, а також правоохоронній сфері функціонування держави.

Підсумовуючи все вищевикладене, варто зазначити, що, у першу чергу, визначення європейських стандартів правоохоронної діяльності повинно мати системний характер. Під такими стандартами слід розуміти єдині принципи і норми щодо діяльності національних правоохоронних органів, які мають договірний характер, що склався у процесі тривалого міждержавного співробітництва, а також цінності та ідеї, загальноприйняті серед правових держав, що відображаються у міжнародних договорах, юридичних актах міжнародних організацій, інтеграційних об'єднань, належать до джерел права та здійснюються у практиці відповідних міжнародних, зокрема європейських, судових установ.

Зважаючи на різноманітність точок зору дослідників стосовно класифікації європейських правових стандартів, необхідно зауважити, що класифікувати їх можна:

- за галузевою приналежністю;
- за суб'єктами їх створення;
- за зовнішньою формою закріплення;
- за юридичною значимістю;
- за дією на коло осіб;
- за змістом можливостей;

- за видовою специфікою адресатів стандартизації;

- за способом реалізації.

Вагомим є той факт, що під час визначення класифікації європейських стандартів віддається перевага групам найбільш важливим групам:

- стандарти у сфері прав людини та їх ефективного юридичного захисту, який є первинним та основоположним завданням судових та правоохоронних органів держави;

- стандарти у сфері локальної та регіональної демократії;

- стандарти Міжнародної організації з питань стандартизації.

Проте варто зазначити, що можуть розглядатися також інші варіанти категорій для класифікації європейських правових стандартів.

На процеси розроблення європейських правових стандартів мають вплив тенденції інтернаціоналізації міжнародного життя, що докладно аналізувалося у попередньому підрозділі цього дисертаційного дослідження.

І, звісно, стає зрозуміло, що вони так чи інакше впливають на внутрішньодержавні та міждержавні відносини. І, зрештою, суб'єкти міжнародного права виробляють стандартизовані правила поведінки, закріплюючи їх як обов'язкові.

І тому не менш важливо зазначити, що світовий досвід із формування європейських правових стандартів правоохоронної діяльності та функціонування правоохоронної системи може, беззаперечно, слугувати механізмом, котрий сприятиме подальшій ефективності функціонування всіх складових елементів національного та міжнародного, зокрема європейського, права.

При цьому у Загальній Декларації прав людини закладено концептуальні основи розбудови системи міжнародних стандартів прав людини та їх охорони від протиправних посягань національно-правовими інституціональними засобами. Незважаючи на те, що її положення мають рекомендаційний характер, вони, у свою чергу, *de facto* є універсальними для усіх країн.

Треба визначити й те, що прийняття Конституції України, встановило новий правовий порядок та закріпило пріоритети у правовій політиці нашої держави – гарантування людської гідності, основою якого послужила ст. 1 Загальної декларації прав людини (невичерпність прав та свобод, забезпечення вільного розвитку особистості).

Достатньо зрозуміло, що міжнародні договори є самостійним, порівняно з Конституцією, інструментом правової політики. До того ж, у правовій державі гарантується відсутність деструктивної конкуренції між Основним Законом та договорами.

В ієрархічній побудові внутрішньої системи права ратифіковані міжнародні договори займають особливе місце. Проте їх правова природа вимагає особливих підходів для забезпечення їх повноцінної реалізації у внутрішньому праві. Таким чином, йдеться, скоріше, про конкретні способи норматив-

ної техніки, які застосовуються під час написання міжнародно-правових договорів.

Треба констатувати, що у численних спеціалізованих міжнародних угодах основоположні права людини виражаються в найбільш концентрованій формі. І це дає змогу, з одного боку, усвідомити основні загальні риси такої стандартизованої можливості людини, а також гарантувати вибір для держави-учасниці відповідної угоди найбільш оптимальних способів забезпечення і захисту того чи іншого права. Звісно, в окреслених формулюваннях права межах.

Трапляється подеколи, що документи, які стосуються прав людини, укладають у формі зобов'язань країни, яка є стороною нового договору або приєднується до вже чинного.

Таким чином, варто зосередити увагу на тих проблемах, які існують на шляху імплементації норм укладених міжнародних угод. І, у першу чергу, це стосується тих, які мають відношення до реалізації громадянами своїх прав та їх гарантування.

Одразу можна виділити окремо, що одним із головних проблемних аспектів виступає відсутність чіткої конституційної політики з питання імплементації у вітчизняну правову систему міжнародних стандартів.

Таким чином, більш ефективною можна вважати ситуацію, коли процес ратифікації буде виконуватись одночасно із внесенням змін до відповідних законодавчих актів, чи коли після укладання міжнародного договору, у першу чергу, будуть внесені відповідні зміни до чинного законодавства, а вже потім здійсниться процес ратифікації. Для прикладу можна вказати ситуацію, яка склалася з ратифікацією Європейської конвенції про громадянство [1, с. 261]. Приєднання до конвенції відбулося у 2003 р., у 2005 р. були внесені відповідні зміни до Закону України «Про громадянство» від 16 червня 2005 р. Проте закон про ратифікацію конвенції був прийнятий 20 вересня 2006 р.

Тому можна дійти висновку, що загострюється потреба дотримання в конкретному випадку приписів ч. 7 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України»: «Якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує прийняття нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом із проектом закону про ратифікацію і приймаються одночасно» [2].

Далі необхідно акцентувати увагу на напрямі конституційної політики, а саме визнанні характеру джерела права за практикою Європейського суду з прав людини.

Потім треба виділити аспект, який стосується Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Так, для України залишається гострою проблема забезпечення права громадян на виконання судових рішень та справедливий суд.

У свою чергу, Генеральною Асамблеєю ООН у 1965 р. була прийнята Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Отже,

після її ратифікації у 1969 р. Україна надала Комітету з ліквідації расової дискримінації 18 періодичних доповідей. Постійно вживаються заходи з боротьби з різними формами дискримінації. Верховною Радою України було внесено чимало доповнень до законів України, які забороняють пропаганду расової й етнічної ненависті та створення організацій і політичних партій, які засновані на принципах расової ненависті чи дискримінації. Але у країні дійсно постійно виникають проблеми виконання нею зобов'язань, передбачених цією Конвенцією.

У 1991 р. Україною ратифікувала Конвенцію про права дитини, і на виконання рекомендацій Комітету ООН з прав дитини в українське законодавство були імplementовані положення Конвенції ООН про права дитини.

Саме завдяки встановленню міжнародних стандартів відбуваються позитивні зміни: захист прав дітей стає загальнодержавною політикою, послідовно формується цілісна система захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, виконується програма реформування системи закладів для цієї категорії дітей і т. д. Також реалізуються заходи щодо покращення соціального захисту дітей і сімей із дітьми.

Проте залишаються проблеми з насильства стосовно дітей та серед дітей, суттєве коло правопорушень неповнолітніх, торгівля дітьми, бездоглядність, безпритульність тощо.

Коло всіх названих проблем не лише не вирішується, а й ускладнюється через зовнішню агресію, окупацію частини суверенної території, досить низький рівень життя, соціально-економічні труднощі в державі, посилення безробіття тощо.

Також відомо, що, попри вимоги п. 6 ст. 283 Сімейного кодексу України, яким передбачене право усиновлених дітей на вибір громадянства після досягнення 18-річного віку, під час перетину кордону деяких країн діти стають їх громадянами автоматично, втрачаючи в майбутньому право вибору свого громадянства.

Окремо варто зазначити, що у 1987 р. Україною була ратифікована Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. Відповідно до зобов'язань, Україна активно вживала заходів з боротьби із застосуванням тортур і інших жорстоких чи таких, що принижують гідність, видів покарання і поведження.

Потім, за поданням Уповноваженого з прав людини, 4 лютого 2004 р. ратифіковано Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та Протоколу до неї про попередження і перешкоджання торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми.

Далі було ратифіковано і Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. Так, ратифікація цього документа, яка була сприйнята Комітетом ООН проти катувань, надала Україні змогу ство-

рення правової основи для результативного захисту людей із потребами.

Також залишаються відкритими питання поліпшення умов тримання під вартою, зменшення переповненості в'язниць, забезпечення потреб осіб, які знаходяться під вартою, медичним обслуговуванням за міжнародними нормами.

У свою чергу, підключення України до Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей є достатньо вагомим в аспекті встановлення нових дієвих механізмів захисту прав трудових мігрантів.

**Висновки.** Таким чином, можна дійти висновку, що українською державою виконуються певні дії

щодо узгодження законодавства України про правоохоронну діяльність та інституціональну побудову правоохоронних органів із міжнародними стандартами прав людини та їх дотримання на практиці.

Водночас, на наш погляд, необхідно сформулювати Національну програму щодо адаптації законодавства України до міжнародних стандартів у галузі прав людини, визначивши коло універсальних та регіональних конвенцій з прав людини, котрі в першочерговому порядку потребують ратифікації, зокрема щодо тих правових стандартів, які безпосередньо стосуються функціонування національної правоохоронної системи у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції : [монографія] / Ю.О. Волошин. – К. : Логос., 2010. – 428 с.
2. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. // Голос України. – 2004. – № 142. – Ст. 19.

УДК 342.7

## СОЦІАЛЬНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ ОСОБИ У СФЕРІ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

### SOCIAL CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS IN THE SPHERE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

**Олійник А.Ю.,**

*кандидат юридичних наук, професор,  
професор кафедри господарського права  
факультету підприємництва та права*

*Київського національного університету технологій та дизайну*

У статті досліджуються поняття і зміст соціальних конституційних прав і свобод особи у сфері новітніх технологій. Аналізуються конкретні соціальні конституційні права і свободи. Дається авторське визначення соціальних конституційних прав і свобод, які можуть бути реалізовані у сфері новітніх технологій. Пропонуються висновки і рекомендації.

**Ключові слова:** соціальні конституційні права і свободи особи, зміст соціальних конституційних прав і свобод особи, сфера новітніх технологій, реалізація соціальних прав і свобод особи у сфері новітніх технологій.

В статье исследуются понятие и содержание конституционных социальных прав и свобод личности в сфере новейших технологий. Анализируются конкретные социальные конституционные права и свободы. Дается авторское определение социальных конституционных прав и свобод, которые могут быть реализованы в сфере новейших технологий. Предлагаются выводы и рекомендации.

**Ключевые слова:** социальные конституционные права и свободы личности, содержание социальных конституционных прав и свобод личности, сфера новейших технологий, реализация социальных прав и свобод личности в сфере новейших технологий.

The article examines the concept and content of constitutional social rights and freedoms in the sphere of innovative technologies. The analysis of specific social constitutional rights and freedoms. The author's definition of social constitutional rights and freedoms, which can be implemented in the field of new technologies. Offers conclusions and recommendations.

**Key words:** social constitutional rights and freedoms of the individual, social content of the constitutional rights and freedoms of the individual, field of new technologies, implementation of social rights and freedoms in the sphere of innovative technologies.

**Постановка проблеми.** Проблема дослідження основних прав і свобод людини та громадянина, їх поняття, види, зміст, утвердження і забезпечення реалізації постійно перебуває у полі зору науков-

ців. Різновидами основних прав і свобод є соціальні права і свободи особи. Характеристика поняття та змісту названих прав і свобод особи в системі основних прав і свобод людини та громадянина має важ-